

2019./2020. mācību gada Latvijas Atklātās lingvistikas olimpiādes 1. kārtas uzdevumu risinājumi

1. uzdevums

1. grupa:

1. Laupītājs iekliedzās rupjā balsī: "Man ir stobrs, nevienam nekustēties!"
2. Ir amizanti, ka Tadeušs pelnīja maizi maizes rūpnīcā.
3. Bibliotēkārs neslēpa vēlmi ieraudzīt jaunas sejas apmeklētāju vidū.
4. Inovāciju veicināšanai mūsu uzņēmumam ir vajadzīgas svaigas asinis.

2. grupa:

5. Policija pieklauvēja pie aizdomās turētā durvīm.
6. Vašingtona ir Amerikas galvaspilsēta.
7. Nepiedāvā viņam vīnu, viņš taču nedzer.
8. Latvija izspēlēja skaistu kombināciju, kuru Dārziņš noslēdza ar precīzu metienu vārtu labajā augšējā stūrī.

Katrā no teikumiem ir pa vienam īpašam vārdam pārnestā nozīmē. Visus šādus vārdus 1. grupā apvieno viena kopīga pazīme, bet 2. grupā cita kopīga pazīme.

1. jautājums

1. stobrs // ствол	5. policija // полиция
2. maize // хлеб	6. Amerika // Америка
3. sejas // лица	7. (ne)dzert // пить
4. asinis // кровь	8. Latvija // Латвия

1. grupā pārnestās nozīmes mehānisms ir šāds: veselo jēdzienu apzīmē ar tā daļu, piem. ar vārdu "stobrs", kas ir šaujamočā daļa, domā visu šaujamočā (stobrs < šaujamočā; maize < iztika; sejas < cilvēki; asinis < cilvēki).

2. grupā ir otrādi: izmantots veselais daļas vietā (policija > viens/daži policijas darbinieks(i); Amerika(s) kontinents) > Amerikas Savienotās Valstis; dzert (vispār) > dzert alkoholu; Latvija > daži Latvijas izlases spēlētāji)

Abi mehānismi ir t.s. [sinekdohas](#) paveidi un ir izplatīti daudzās valodās.

2. jautājums

9. Grūtos brīžos ir vajadzīgs **plecs**, uz kura var paraudāt. (**plecs** < **cilvēks**), **1. grupa**

10. Asaru upes nepārtraukti plūda no šī bērna acīm. (*liekais teikums*)
11. Norvēģijā var būt grūti atrast **jumtu** virs galvas pa pieņemamu cenu. (**jumts** < **mājoklis**), **1. grupa**
12. Marija Stjuarte mantoja **kroni** vien sešu dienu vecumā. (**kronis** < **vara un visi tās elementi**), **1. grupa**
13. Uz mūsu iesniegumu **firma** atbildēja ar klajiem apvainojumiem. (**firma** > **viens/daži firmas darbinieks(i)**), **2. grupa**

2. uzdevums

1. ai boot	E liels koks	koks + liels
2. ai fuan boot	D liels auglis	koks + auglis + liels
3. ai fuan musan	H sēkla	koks + auglis + sēkla
4. ai tahan	C (koka) lapa	koks + lapa
5. ibun kulit boot	K liela lūpa	mute + āda + liels
6. kbas	I plecs	
7. kbas tahan	B lāpstiņa (kauls)	plecs + lapa
8. kulit	G āda	
9. matan kulit	A plakstiņš	acs + āda
10. matan musan	J acs ābols	acs + sēkla
11. tilun tahan	F auss gliemežnīca	auss + lapa
12. matan fuan	acs ābols // глазное яблоко	acs + auglis
13. ai fuan kulit	(augļa) miza // кожа	koks + auglis + miza
14. tilun boot	liela auss // большое ухо	auss + liels
15. mute	ibun	
16. liela acs	matan boot	acs + liels
17. (koka) miza	ai kulit	koks + āda

3. uzdevums

1.	$\phi : (-x) - z = i^\infty$	Aiz kreisā koka ir spoks.
2.	$i^n = i^1 + x$	Pensionārs ir pa labi no pieaugušā cilvēka.
3.	$\pi = \boxplus - z$	Galds ir aiz loga.
4.	$\clubsuit = \leftarrow + t$	Kariete ir pēc vilciena.
5.	$z^0 = i^0$	Šeit ir embrijs.

Latviešu telpas un laika prievārdiem transcendentālajā algebrā atbilst matemātikā vispārpieņemtie koordinātu asu apzīmējumi (x, y, z, t).

	+	-
<i>x</i>	pa labi	pa kreisi
<i>y</i>	uz augšu	uz leju
<i>z</i>	uz priekšu	atpakaļ
<i>t</i>	vēlāk	agrāk

Dalīšanas izteiksmēs dalītājam ir īpašības vārda vai divdabja teiciena funkcija.

\dot{i} – cilvēks; kāpinātājs norāda uz vecuma kategoriju.

Sīkāk ar transcendentālo algebru var iepazīties [šeit](#).

1. jautājums

6. $\pi : z = i^{\frac{1}{n}} - x$

Priekšējais galds ir pa kreisi no bērna.

Передний стол слева от ребёнка.

The front table is to the left of the child.

2. jautājums

7.	Kariete ir apakšējā loga priekšā.	$\clubsuit = \boxplus : (-y) + z$
8.	Agrais vilciens ir tagad.	$\leftarrow : (-t) = t^0$
9.	Virs vilciena ir koks.	$\leftarrow + y = \phi$

4. uzdevums

Maltiešu valodā krāsu nosaukumus var iedalīt divās grupās pēc to izcelsmes – aizgūtie* no itāļu** valodas un semītu izcelsmes vārdi. **Aizguvumus neloka.** Semītu izcelsmes krāsu nosaukumus loka šādi (V – patskanis, C – līdzskanis):

Īpašības vārda forma	Vienskaitlī	Daudzskaitlī
Vīriešu dzimtē (ja lietvārds beidzas ar līdzskani)	V ₀ -C ₁ -C ₂ -V ₁ -C ₃	C ₁ - o -C ₂ - o -C ₃
Sieviešu dzimtē*** (ja lietvārds beidzas ar -a)	C ₁ -V ₁ -C ₂ -C ₃ - a	

12.	mogħža sewda	melna kaza // чёрная коза
13.	ktieb aħmar	sarkana grāmata // красная книга
14.	mejda bajda	balts galds // белый стол
15.	baqra blu	zila govs
16.	fjuri ħomor	sarkani ziedi
17.	kelb kannella	brūns suns
18.	kotba sofor	dzeltenas grāmatas
19.	siġra ħadra	zaļš koks
20.	mwejjed vjola	violeti galdi
21.	tuffieħa safra	dzeltens ābols

2. jautājums

Grāmata maltiešu valodā ir *ktieb* (sk. 13. piemēru), tātad neviennozīmība rodas īpašības vārdā. Lietvārds *ktieb* beidzas ar līdzskani, no kā izriet, ka īpašības vārds ir vīriešu dzimtes jeb V₀-C₁-C₂-V₁-C₃ formā. Uzdevumā jau dotas divas vārda "balts" formas: sieviešu dzimtes vienskaitlis – *bajda* un daudzskaitlis – *bojod*. No šī var izsecināt, ka vīriešu dzimtes forma ir **V₀-bjad**, kur patskani V₀ nav iespējams precīzi noteikt, jo uzdevumā ir sastopami gan V₀=i (piem. *isfar*), gan V₀=a (piem. *aħmar*). Realitātē "balta grāmata" ir *ktieb abjad*.

*Saprast vārdu *blu*, *roza*, *vjola* un *kannella* izcelsmi varēja pamanot daļu vai visu no sekojošā:

1. Vārdiem *blu*, *roza*, *vjola* un *kannella* ir stipri atšķirīga struktūra no pārējiem īpašības vārdiem uzdevumā (pirmkārt, cits zilbju skaits un/vai cits līdzskaņu skaits un izvietojums);
2. Vārdi *roza* un *vjola* ir līdzīgi latviešu vārdiem "rozā" un "violets";
3. Vārds *blu* ir līdzīgs angļu vārdam *blue*;
4. Vārds *kannella* "brūns" ir līdzīgs latviešu vārdam "kanēlis", turklāt [kanēlis](#) ir brūns. Izrādās, latviešu valodā šis vārds arī ir aizgūts (caur franču valodu) no itāļu *canella*;
5. Zemsvītras piezīmē bija minēts, ka maltiešu valodā ir daudz aizguvumu no itāļu valodas.

**Maltiešu valodā ir arī citi no itāļu valodas aizgūti krāsu nosaukumi, piemēram *griž* "pelēks", *čelesti* "gaiši zils" un *kafelatte* "bēšs (smilškrāsas)".

***Protams, dalībniekiem nav jāzina, ka maltiešu valodā ir dzimtes. Risinājumam pietiek pamanīt, ka īpašības vārda forma ir atkarīga no lietvārda galotnes.

5. uzdevums

Vārdu secība: (priekšmets jeb subjekts) - (papildinātājs jeb objekts) - (apstāklis) – izteicējs

Ar piedēkli **-ko** apzīmē lietvārdu daudzskaitli.

Latviešu personas vietniekvārdiem mundari valodā atbilst personas piedēkļi, kurus ar defisi atdala no vārda, kurš atrodas tieši pirms izteicēja, vai arī no paša izteicēja, ja teikumā nav citu vārdu.

-ñ es

-m tu

-(e)? 3. pers. vienskaitlis (ja iepriekšējais vārds beidzas ar **e**, piedēkli lieto bez **-e-**)

-ko 3. pers. daudzskaitlis

Nepārejošos darbības vārdus (jeb darbības vārdus bez papildinātāja) neloka.

Pārejošā darbības vārda struktūra: [sakne] – k – i?i / edko – a

Ja tiešais papildinātājs ir vienskaitlī, lieto **-i?i-**.

Ja tiešais papildinātājs daudzskaitlī, lieto **-edko-**.

Atbildes:

11. **kumbu?uko-ko dubkena**

Zaļi apsēdās. // Вoры сeли.

12. **hola-ñ senkena**

Es aizgāju vakar. // Я ушёл вчeра.

13. **biņko-m lelkedkoa**

Tu ieraudzīji čūskas. // Ты увидeл змeй.

14. **hon seta seta?re-? ?okoe?ki?ia**

Bērns nobāra suni no rīta. // Рeбёнок отругал собaку утрoм.

15. **ko?a coke-? sabki?ia**

Vīrietis noķēra vardi. // Мужчeна поймал лягушкy.

16. Viņi aizgāja.

senkena-ko

17. Sieviete apsēdās uz zemes.

ku?i otere-? dubkena

18. Zaļi ieraudzīja vīriešus.

kumbu?uko ko?ako-ko lelkedkoa

19. Suņi sakoda zaļi.

setako kumbu?u-ko huaki?ia

20. Viņš noķēra varden vakar.

cokeko hola-e? sabkedkoa